

Kennis en kunde delen is een kunst

Gerard Molleman · Maria Jansen

Published online: 10 November 2017
 © Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Media B.V. 2017

Overgewicht wordt het belangrijkste gezondheidsprobleem van de eenentwintigste eeuw. De afgelopen vijftien jaar zijn er daarom al tal van initiatieven genomen om het tij te keren. Vanuit een aantal gemeenten horen we dat er bij de jeugd een stabilisatie is of zelfs een lichte daling optreedt. Dat is mooi. Maar de nieuwste cijfers van de Volksgezondheid Toekomst Verkenningen (VTV) 2018 laten nog geen trendbreuk zien [1]. Sterker nog, zonder wijzigingen stijgt het aandeel mensen met overgewicht in 2040 naar 62 %.

Een programmeringsonderzoek uit 2008 en een eerste oriëntatie op de Nederlandse situatie in 2009 leverde het volgende beeld op [2]. Er zijn veel interventies ter preventie van overgewicht, maar slechts weinige zijn bewezen effectief. Bovendien worden deze bewezen effectieve interventies weinig of niet in de praktijk gebruikt. De interventies die wel worden gebruikt, vertonen vaak weinig samenhang. Daarnaast worden belangrijke doelgroepen, zoals mensen met een lage sociaaleconomische status (SES) en van allochtone afkomst en ouders, onvoldoende bereikt. Ook ontbreekt het aan kennis over effectiviteit, implementatie en evaluatie van een integrale aanpak.

Een oproep van ZonMw in samenwerking met de Hartstichting onder de Academische Werkplaatsen Publieke Gezondheid heeft in 2010 geresulteerd in de start van het Consortium Integrale Aanpak Overgewicht (CIAO). Het ging om de academische werkplaatsen VU/Windesheim (Amsterdam), Noor-

delijk Zuid-Holland (Leiden), CEPHIR (Rotterdam), Limburg (Maastricht) en AMPHI (Nijmegen).

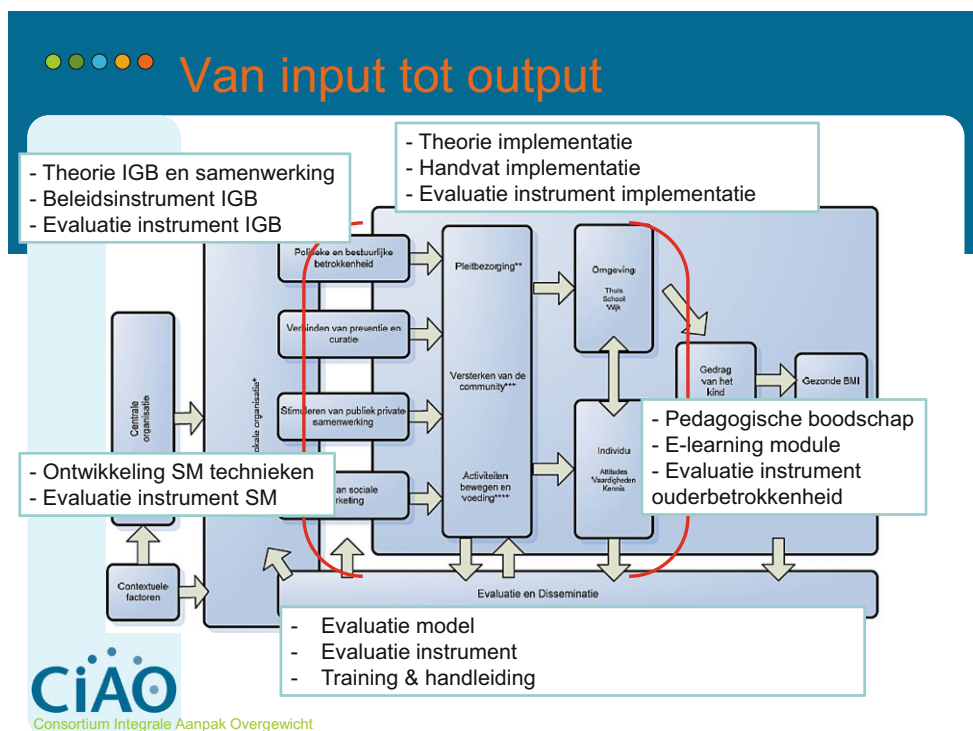
CIAO heeft tot doel het versterken van elementen van de integrale aanpak van overgewicht door het uitvoeren van onderzoek. Voor deze integrale aanpak van overgewicht hebben we de vier pijlers van de Franse EPODE-aanpak (Ensemble Prévenons l'Obésité des Enfants') en de Nederlandse JOGG-aanpak (Jongeren Op Gezond Gewicht) als uitgangspunt genomen. Deze pijlers zijn de volgende: bestuurlijk draagvlak, sociale marketing, publiek-private samenwerking en wetenschappelijke onderbouwing, en deze zijn aangevuld met implementatie- en opvoedingsaspecten, die uit het vooronderzoek naar voren waren gekomen (fig. 1). CIAO heeft hierop voortgeborduurd en vijf wetenschappelijke deelonderzoeken uitgevoerd. Drie daarvan hebben inzichten opgeleverd in de factoren die van belang zijn in het proces van en onderzoek naar de integrale aanpak. Maastricht heeft dat gedaan voor het politiek bestuurlijk draagvlak, Leiden voor implementatie en Amsterdam voor de overall wetenschappelijke onderbouwing en evaluatie van de integrale aanpak. Twee deelonderzoeken betreffen de ontwikkeling van een interventie die kan bijdragen aan een succesvolle integrale aanpak. Rotterdam heeft in haar watercampagne sociale marketing en elementen van publieke en private samenwerking meegenomen. Nijmegen heeft het thema opvoeding en overgewicht uitgewerkt (zie ook fig. 1).

Het consortium heeft inmiddels vier proefschriften opgeleverd en een vijfde is op komst. Momenteel loopt nog een aantal implementatieactiviteiten om de resultaten breder bekend en inzetbaar te maken. In dit themanummer van *TSG* presenteren we de belangrijkste resultaten van de vijf deelonderzoeken in de wetenschappelijke artikelen die in dit nummer zijn opgenomen.

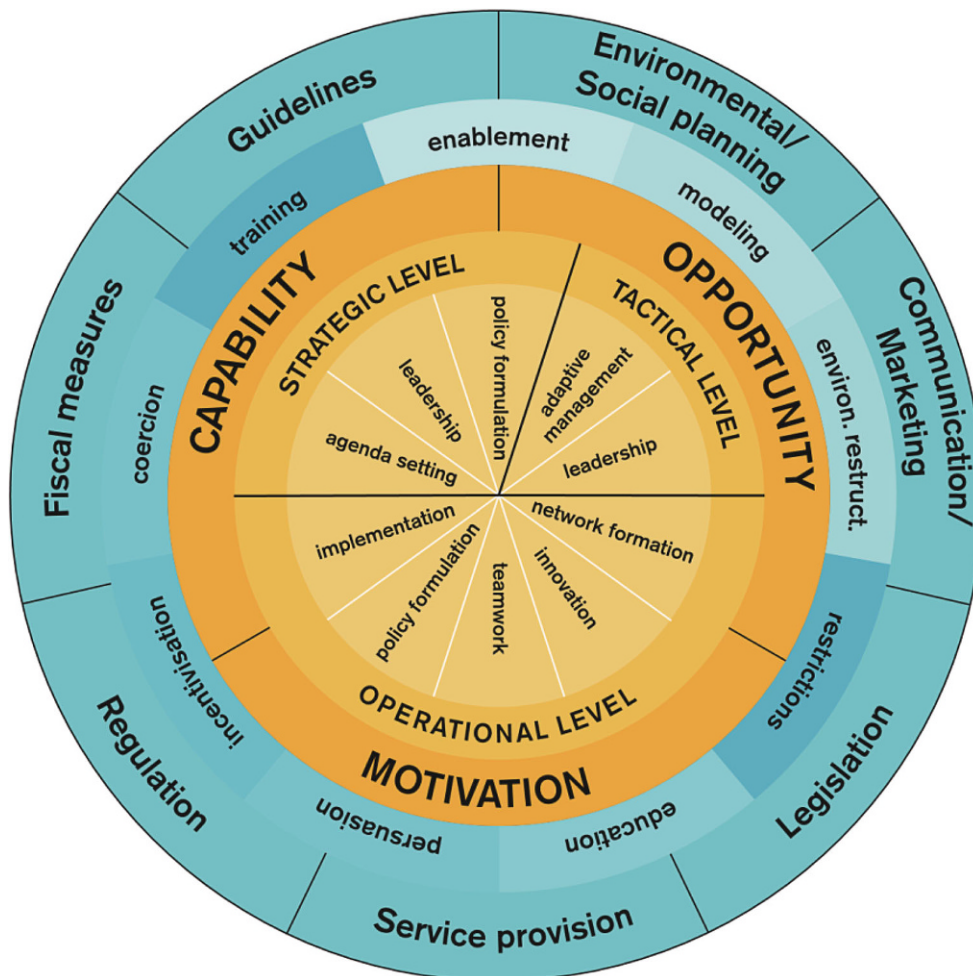
G. Molleman (✉)
 Academische werkplaats AMPHI Radboudumc, GGD
 Gelderland Zuid, Nijmegen, Nederland
gmolleman@ggdgelderlandzuid.nl

M. Jansen
 Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg,
 vakgroep Health Services Research van Universiteit
 Maastricht, GGD Zuid Limburg, Maastricht, Nederland

Figuur 1 Het CIAO-model (IGB Integraal gezondheidsbeleid, SM social marketing)

Figuur 2 De Behavioural Change Ball

In het praktijkgedeelte van *TSG* bespreken we de verspreiding en implementatie van de opgedane kennis.

Het is interessant om aan het einde van de samenwerking binnen het consortium de balans op te maken. De vijf partijen zijn samen opgetrokken en hebben gepoogd over en weer gebruik te maken van elkaars kennis en netwerken. Daardoor zijn onderdelen van vragenlijsten gedeeld en onderzoeken in elkaars werkgebied gefaciliteerd, en hebben er geregeld gezamenlijk overleg en uitwisseling van ervaringen plaatsgevonden. Er blijft altijd een spanning bestaan tussen de tijd die gestoken kan worden in samenwerking met andere onderzoeksgroepen en de praktijk en de uitvoering van de eigen onderzoekswerkzaamheden.

Het heeft ons ook geleerd dat een integrale aanpak veel verschillende aspecten kent die betrekkelijk eenvoudig in een schema gevisualiseerd kunnen worden. Het daadwerkelijk inhoudelijk verbinden van de verschillende deelonderzoeken is veel minder makkelijk.

Het Maastrichtse onderzoek heeft een nieuw theoretisch geïnspireerd model voor gezondheidsbevordering opgeleverd, dat recht doet aan de complexiteit van integraal gezondheidsbeleid. Maastricht heeft een variant ontwikkeld op het model van Michie: de *Behavioural Change Ball* (fig. 2). In dit model worden belangrijke aspecten van het realiseren van integraal beleid weergegeven rondom de dimensies gelegenheid, motivatie en capaciteit. Voor het slagen van een integraal programma moeten deze factoren allemaal aanwezig zijn. In de buitenste schillen van het model worden opties aangereikt die ingezet kunnen worden om deze factoren te beïnvloeden of te bespoedigen. In het binnenste gedeelte wordt aangegeven welke acties op strategisch, tactisch en operationeel niveau relevant zijn voor het welslagen van de geko-

zen opzet. In het eerste artikel, 'Van Fictie tot actie', wordt dit model nader gepresenteerd. We hebben aan de andere auteurs gevraagd om hun onderzoek ook in dit model te positioneren. Het is een poging om de verschillende deelonderzoeken inhoudelijk te verbinden en het gebruik van de Behavioural Change Ball te stimuleren.

Het resultaat van de investeringen van 1,5 miljoen euro van ZonMw en de Hartstichting in CIAO zijn nieuwe interventies over watergebruik op school, een web-app voor opvoedingsboodschappen met betrekking tot gezond gewicht, een e-learning voor ouders over opvoeden tot gezond gewicht, een scherpere theoretische onderbouwing van het EPODE/JOGG-model, een verdere verdieping van implementatiekennis, een evaluatiehandboek voor integrale aanpakken en vijf proefschriften.

Vooraf hadden we niet helemaal precies kunnen bedenken dat dit het concrete resultaat van het consortium zou zijn. Het is wel wat de financiers, ZonMw en de Hartstichting, graag vooraf precies willen weten. De werkelijkheid is doorgaans anders. Het is zinvol om dit soort opdrachten, die vooraf niet helemaal dichtgetimmerd zijn, vaker te geven. Het zal in veel voorkomende gevallen ook leiden tot verrassende uitkomsten.

We hopen dat u als lezer ook verrast zult worden door de oogst die CIAO heeft opgeleverd.

Literatuur

1. <https://www.vtv2018.nl/trendscenario>. Geraadpleegd op: 8 oktober 2017.
2. Kremers S, Jonkers R, Reubsat A, et al. Programmeringstudie Overgewicht. Maastricht: Universiteit Maastricht; 2008.